

**МУЗИЧНО-ТЕМАТИЧНІ ЦИКЛИ,
ПРИСВЯЧЕНІ ВИДАТНИМ КОМПОЗИТОРАМ
УКРАЇНИ ТА СВІТУ,
НА ВІТЧИЗНЯНИХ КОНЦЕРТНО-ТЕАТРАЛЬНИХ
МАЙДАНЧИКАХ**

*(оглядова довідка за матеріалами преси,
Інтернету та неопублікованими документами)*

Важливим фактором у розвитку та популяризації академічної музики є заходи, приурочені до ювілейних дат видатних композиторів та музикантів. Такі ювілейні заходи стають найбільш актуальними саме у наш час, коли падіння інтересу до академічної музики перетворилося у загальносвітову тенденцію. Тож, протидіяти цій тенденції і повинні, у першу чергу, широко-масштабні музичні події, приурочені до ювілейних дат, що приваблюють численних слухачів, та постійно висвітлюються у пресі [1].

Вагомим чинником підвищення інтересу до вітчизняного музичного мистецтва є відзначення ювілейних дат видатних українських композиторів. Ці заходи набувають особливого значення сьогодні, бо тривалий час спадок українських митців залишався недооціненим. Хоча, як влучно підкреслила народна артистка України та СРСР, лауреат Шевченківської премії, Герой України М. Стеф'юк, „український музичний спадок є безмежним, і ми й досьогодні стоїмо на порозі численних відкриттів. Невдовзі це мають оцінити слухачі” [2].

Однією з найбільш вагомих музичних подій минулого року стали заходи з відзначення 200-річчя від дня народження Семена Гулака-Артемівського. Про важливість цієї ювілейної дати свідчить постанова Верховної Ради України від 16 травня 2013 року „Про відзначення 200-річчя з дня народження Семена Гулака-Артемівського” [3].

С. Гулак-Артемівський увійшов до історії не лише як композитор, але й як драматург, автор пісень „Спать мені не хочеться”, „Ой, на горі та й жінці жнуть”, співак, драматичний актор. Але класиком українського та світового мистецтва С. Гулак-Артемівський став як автор опери „Запорожець за Дунаєм” – першого твору цього жанру на лібрето українською мовою. Опера „Запорожець за Дунаєм” побачила світло рампи на сцені Петербурзького Маріїнського театру і з того часу переможною ходою пройшла сценами всіх українських театрів — не тільки оперних, але і музично-драматичних, і навіть лялькових.

Загалом заходи з відзначення 200-річного ювілею композитора тривали протягом року. Зокрема, на батьківщині С. Гулака-Артемівського було організовано обласне мистецьке свято „Садок вишневий коло хати” та Міжнародний фестиваль „Золота осінь над Вільшанкою”; актори Черкаського обласного українського музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка представили документальну виставу „Невідомий Артемівський” (режисер та автор вистави – С. Проскурня) тощо. Та справжньою кульмінацією ювілейних заходів став гала-концерт у Національній опері України [4].

За словами автора ідеї концерту – головного режисера Національної опери України А. Солов'яненка – колектив Національної опери України вирішив ювілей класика відзначити не для „галочки”, а зробити вечір, який максимально розкриває силу його обдарування: як співака і як композитора.

У першому відділенні концерту виконувалися твори зарубіжної та української класики, в якій прославився як вокаліст С. Гулак-Артемівський (арії і дуети з опер „Трубадур”, „Севільський цирульник”, „Макбет”, „Руслан і Людмила”, „Князь Ігор”, „Іван Сусанін”, „Євгеній Онегін”). „Родзинкою” концерту став виступ трьох прем'єрів столичної опери, басів: С. Магери, Т. Штонди та С. Ковніра. Овації публіки викликали арії Дона Базіліо („Наклеп”) з „Севільського цирульника” і Гремїна („Коханням всякий вік підвладний...”) з „Євгенія Онегіна”, а особливий фурор і овації – коли прозвучала „Пісня Карася” з „Запорожця за Дунаєм”. Цей номер, з одного боку, дуже ефектно завершив перше відділення, а з іншого, став анонсом другої частини ювілейного концерту. Після антракту, творчу естафету продовжили солісти, хор, балет і оркестр Національної опери України (диригент М. Дядюра), зігравши третю дію „Запорожця за Дунаєм”. Але особливо колоритним вийшов фінал вистави: патріотична пісня Андрія (О. Гурец) — „Блаженний день, блаженний час”, феєричний гопак і урочистий хор („Там, за тихим за Дунаєм”). Про те, що гала-концерт виявився вдалим, свідчив той факт, що після концерту багато глядачів запитували у адміністраторів театру, де можна купити записи співаків або відеOVERсію вистави „Запорожець за Дунаєм”. Тож, на думку фахівців, дирекції Національної опери варто відродити традицію, коли, крім програмок та буклетів, у фойє продавали диски, книжки і фотографії провідних майстрів Національної опери: кумирів минулого і зірок сьогодення [5].

Значно скромніше, на місцевому рівні, проходили урочистості з нагоди 150-річчя з дня народження священика, композитора, громадського діяча Остапа Нижанківського.

О. Нижанківський — засновник і диригент товариства „Боян” у Бережанах (1892), диригент „Бояна” у Львові (1895 — 1896) та Стрию, диригент польської „Лютні” в Стрию, ініціатор і видавець „Бібліотеки музикальної”, автор музики до колядок „Бог ся рождає” та „Во Вифлеємі нині новина”. Його домівка в Завадові була відома також як осередок товариського життя Галичини. Тут гостювали музичні діячі Денис Січинський, Філарет Колесса, Соломія Крушельницька, Модест Менцинський, Олександр Мишуга. Бували Іван Франко, митрополит Андрей Шептицький, а Іван Труш намалював портрет

О. Нижанківського. Син Нестор Нижанківський (1893 — 1940) також став відомим композитором.

Центром ювілейних заходів, присвячених О. Нижанківському, став Стрий Львівської області. Організаторами заходів виступили Стрийська міська рада, міський відділ культури, дитяча музична школа ім. О. Нижанківського, Асоціація диригентів Стрийщини „Камертон”. Багаточисельна громада зібралася у місцевому Народному домі, де відбулася урочиста академія і концерт за участю мистецьких колективів Львова, Дрогобича, Стрия. Зі сцени звучали музичні твори композитора, відомі далеко за межами України, та доповіді про багатогранність Остапа Нижанківського – священика, композитора та громадського діяча.

Розпочала захід Народна хорова капела „Ватра” Будинку працівників освіти. Художній керівник та диригент, заслужений працівник культури України Володимир Гущак для концерту обрав коляду „Небо і земля нині торжествують” в обробці О. Нижанківського та „Во Вифлеємі нині новина” і „Царю небесний” на музику О. Нижанківського. Музичну естафету підхопили інші колективи. Зокрема, ансамбль „Перлинка” до складу якого входять учні старших класів Лисятицької школи мистецтв (художній керівник О. Сиротюк). Колектив виконав пісню „До Пречистої Діви Марії” на слова невідомого автора. У виконанні Народного камерного оркестру викладачів Стрийської ДМШ ім. О. Нижанківського (художній керівник та диригент, заслужений артист України І. Турканик), прозвучало кілька творів на музику композитора. Викладач вокалу Стрийської ДМШ ім. О. Нижанківського Ольга Винницька (сопрано) виконала композицію „У гаю” на слова О. Бобикевича. Студент 1 курсу Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка Ярослав Бронзей (скрипка) справив враження віртуозним виконанням Другої рапсодії на українські теми „Думка-Шумка”. Дует викладачів Стрийської ДМШ ім. О. Нижанківського у складі Л. Виговської та І. Віновської-Жужевич виконав кілька пісень на слова О. Бобикевича та музику О. Нижанківського. Багато цікавих і нових фактів з життя легендарної постаті присутні почерпнули з доповідей: „Остап Нижанківський – священик”, „Остап Нижанківський – композитор” та „Остап Нижанківський – громадський діяч”. Заключним акордом концерту став виступ Муніципального чоловічого хору „Каменяр” Стрийського р-ну (художній керівник – заслужений діяч мистецтв України Степан Целюх) та симфонічного оркестру Стрийської ДМШ ім. О. Нижанківського (художній керівник – заслужений артист України І. Турканик). Зала стоячи аплодувала майстерності артистів та світлій пам’яті О. Нижанківського.

Добре, – підкреслювалося на сторінках преси, – що є люди на місцях, які не дають знищити пам’ять про особистості, які залишили вагомий слід в історії, роблять усе для того, щоб відновити і зберегти національний дух і справедливість. Постать Остапа Нижанківського, його жертвне життя є яскравим прикладом того, як треба любити і працювати в ім’я України [6].

Важливу роль для розвитку академічної музики мають святкування ювілеїв не лише композиторів-класиків минулих епох, а й сучасних митців, які стали живими класиками. Так, дуже широко українська та світова музична

спільнота святкувала 75-річчя від дня народження легендарного композитора, фундатора сучасної української композиторської школи, диригента, піаніста, педагога, художнього керівника Національної опери України, Героя України М. Скорика. З нагоди святкування 75-річчя від дня народження композитора у столиці відбувся Міжнародний музичний фестиваль „Дні музики М. Скорика”, ініційований Національним порталом академічної музики „Music-review Ukraine” за підтримки Міністерства культури України, сприяння Національної спілки композиторів України та Фонду сприяння розвитку мистецтв. „За останніх 20 років в Україні не було фестивалю такого масштабу, – запевнив організатор заходу, керівник Національного порталу академічної музики „Music-review Ukraine”, віолончеліст О. Пірієв. – Своєю неординарною постаттю та несамовитою творчою працею М. Скорик об’єднає кращі зали Києва, кращих музикантів та диригентів України і зарубіжжя” [7, 8].

У фестивалі музики брали участь українські та зарубіжні виконавці, провідні колективи, музиканти зі світовим визнанням. Серед них – диригент Азербайджанської державної філармонії Ф. Керімов (Азербайджан), диригент Р. Янссен (Нідерланди), соліст Національної опери України, народний артист України С. Магера (бас), лауреати міжнародних конкурсів: скрипалі О. Каськів (Швейцарія), Ю. Харенко (США), піаніст Д. Онищенко (Україна-Росія), а також симфонічний оркестр Національної філармонії України (диригент – народний артист України М. Дядюра), Національний академічний симфонічний оркестр (диригент – народний артист України В. Сіренко), Національна академічна капела „Думка” та ін. Концерти, вистави та імпрези протягом місяця відбувалися в Національній опері України, Національній музичній академії та Національній філармонії України [9].

Як наголошували організатори, „верстаючи” цей фестиваль, вони прагнули представити багатожанрового М. Скорика, який писав музику симфонічну і камерну, опери, балети. Ця фестивальна концепція повністю відповідала і творчому кредо М. Скорика, який вважає, що „композитор-професіонал повинен уміти все писати” [10].

Відкрився фестиваль оперою М. Скорика „Мойсей” у Національній опері України. Головну партію виконував соліст Національної опери України С. Магера, а за диригентським пультом стояв Ф. Керімов (Азербайджан). „Мойсей” розкриває інтернаціональну тему, вона торкається всіх народів, особливо тих, хто бореться за свою незалежність і будує свою країну. Подібно до персонажів поеми Івана Франка, за твором якого написано лібрето Богданом Стельмахом, Україна також намагається знайти свій шлях у бурхливому морі внутрішніх і зовнішніх проблем.

„Задум створення „Мойсея” я мав давно, — розповів композитор. Його підказав мій батько (він був істориком за фахом). Та різні обставини не давали можливості здійснити задумане. Коли директор Львівської опери Т. Едер запропонував написати „Мойсея” для їхнього театру, то я з радістю погодився. Від самої ідеї до її втілення пройшло два роки”.

Примітною подією фестивалю стала творча зустріч із М. Скориком у Національній музичній академії України, в якій брали участь відомі музико-

знавці з України, Росії, Польщі та Німеччини. Подією музичного життя називали у пресі і концерт у Національній філармонії України під назвою „Симфонічний вимір Мирослава Скорика”. У програмі прозвучали: Концерт №5 для скрипки з оркестром, Концерт для віолончелі з оркестром, „Балада про Дніпро” для басу і симфонічного оркестру, частини з твору „24 каприси” для симфонічного оркестру за авторством М. Скорика на теми Н. Паганіні. Солістами виступили О. Каськів (скрипка, Швейцарія), С. Ковнір (бас, Україна), О. Пірієв (віолончель, Україна). Меломани не пропустили і вечір Alma Mater у Національній музичній академії України за участі Камерного оркестру Національної музичної академії України (диригент І. Андрієвський), а соло на фортепіано виконував сам ювіляр [11].

Ще одна примітна програма фестивалю – „Камерний світ Мирослава Скорика” – зібрала шанувальників академічної музики у залі Національної академії мистецтв України. У концерті звучали камерно-інструментальні та вокальні твори Мирослава Михайловича у виконанні видатних музикантів: скрипалів Б. Півненка, К. Шарапова і Н. Пилатюка, піаністів Т. Сачевської, А. Васіна та І. Стародуб, віолончелістів Г. Нужі та Ю. Погорецького, співачки Л. Алексеєвої (сопрано) та ансамблю „Київські солісти” (диригент Р. Янссен, Нідерланди). Коментуючи цей захід, музикознавці відзначали, що музика М. Скорика, з одного боку, модерна, а з другого — має український колорит, зокрема в ній відчувається галицько-карпатський етнос, і це притягує слухачів [12].

Оригінальною стала програма „Школа М. Скорика” у Національній музичній академії ім. П. Чайковського. Як професор двох музичних академій – у Києві та Львові – М. Скорик виховав цілу плеяду талановитих учнів, сьогодні вже відомих композиторів. Це – Є. Станкович, І. Карабиць, В. Зубицький, О. Кива, Г. Гарилець та багато інших. Їхні твори і прозвучали на концерті у виконанні Оркестру і Хору ім. П. Майбороди Національної телерадіокомпанії України. А завершальним акордом фестивалю став вечір у Національній опері України, на якому було представлено один з монументальних творів М. Скорика останніх років, його авторське симфонічне переосмислення музики Н. Паганіні для балету „Каприси долі”.

Сьогодні М. Скорика називають класиком сучасності. Відомі мистецтвознавці вивчають і уважно аналізують твори композитора, та глибокий аналіз творчості митця ще попереду, бо щорічно М. Скорик радує своїх прихильників новою музикою. Митець має свій почерк, і його твори не сплутаєш з іншими. Тож, киянам та гостям столиці випав рідкісний шанс „наживо” почути краще з кращих, а також поспілкуватися з маестро, відвідавши „Дні музики Мирослава Скорика” [11].

Заходи, пов’язані з ювілеєм М. Скорика засвідчили нерозривність традицій української академічної музики, тісний зв’язок кращих майстрів сучасності з класичною спадщиною.

Не менш гучними та резонансними були в Україні заходи на відзначення ювілеїв видатних зарубіжних композиторів. Найбільш масштабними стали святкування двохсотрічних ювілеїв Ріхарда Вагнера і Джузеппе Верді. Двісті

років з дня їх народження широко відзначалося у всьому світі новими постановками, концертними програмами, публікацією монографічних досліджень і наукових розвідок, телевізійними передачами, та багатьма різноманітними акціями. Долучилася до цих акцій і наша держава [13].

У справжнє музичне свято перетворилися заходи до ювілею Дж. Верді. Концерти, фестивалі, театральні постановки на кращих сценах світу – це визнання безумовного таланту автора найзнаменитіших опер, що увійшли до золотого музичного фонду. В Україні першою ластівкою урочистостей став вечір „Гала Верді” у Національній філармонії. Цей захід відкрив серію концертів відновленого і дуже популярного серед наших меломанів циклу „Золоті сторінки італійської музики”. Цей українсько-італійський мистецький проект було започатковано Італійським інститутом культури в Україні та Національною філармонією України. Він відбувався під патронатом Посольства Італії, але світова економічна криза застала організаторів згорнути свої програми. Посол Італії в Україні Фабріціо Романо зазначив: „Італійсько-українська співпраця в галузі культури – це один із пріоритетних напрямків у нашій діяльності... Сьогоднішнім концертом ми даємо старт святкуванням в Україні 200-річчя від дня народження геніального Верді, творчість якого широко відома й улюблена в вашій країні, а також відновлюємо наш спільний з Національною філармонією України цикл концертів італійської музики”.

Тож, „Гала Верді” у Національній філармонії України розпочав низку концертних вечорів, присвячених святкуванню ювілею всесвітньо відомого композитора.

Овації слухачів лунали після кожного номера програми. У заході брали участь академічний симфонічний оркестр Національної філармонії України, Національна заслужена академічна капела України „Думка”, солісти Національної опери України та столичної філармонії, а також співачка з Італії Е. Урігу (меццо-сопрано). Під орудою диригента М. Дядюри учасники концерту виконали фрагменти з найбільш відомих опер Д. Верді [14, 15].

Показово, що концерт викликав значний ажіотаж у публіки. Зайві квитки запитували ще біля метро. А у залі Національної філармонії України був повний аншлаґ [16].

Наймасштабнішим проектом у рамках вердівських святкувань в Україні називала преса Міжнародний фестиваль „Ave Verdi”. Підсумовуючи результати цього блискучого культурного проекту, ініційованого Посольством Італії, Італійським інститутом культури в Україні і проведеного за підтримки Міністерства культури України та Національної опери України, Надзвичайний і Повноважний Посол Італії в Україні Фабріціо Романо висловив думку, що завдяки фестивалю вшанування цієї величної постаті було в Україні масштабнішим, ніж у будь-якій іншій країні світу.

У фестивалі взяли участь усі оперні театри нашої держави, а також Національна музична академія ім. П. І. Чайковського. Українські глядачі побачили двадцять вистав із безцінної культурної спадщини Дж. Верді, зокрема „Травіату”, „Макбет”, „Аїду”, „Дона Карлоса”, „Трубадура”, „Отелло”. Провідні партії виконували Анжеліна Швачка, Сергій Магера, Олександр Гурець,

Дмитро Агеєв, Тамара Калінкіна й інші видатні оперні солісти. Разом з кращими українськими виконавцями співали зірки опери з п'яти країн світу, зокрема італійці Франческо Аніле, Доменіко Бальцані, Крістіна Меліс, приїхали також диригенти Даніеле Аджіман, Сільвано Фронталіні, режисери-постановники Італо Нунціата, Джузеппе Вішилія, Карло Антоніо де Лючія. Справжнім подарунком шанувальникам оперного мистецтва стала виставка ескізів та костюмів з Римського оперного театру в Національній опері України [17].

Генеральний директор Національної опери П. Чуприна підкреслив, що формат фестивалю значно перевищував усі попередні театральні акції країни, а Посол Італії в Україні Ф. Романо впевнений, що: „завдяки цьому масштабному проекту... Україна стає одним з епіцентрів світових святкувань ювілею Верді” [14, 18].

Показово, що заходи, присвячені ювілею Дж. Верді, проходили не лише у столиці, а й по всій Україні. Цій видатній музичній події присвячувалися й деякі традиційні музичні фестивалі. Так, від знаком Дж. Верді відбувався XXXII Міжнародний фестиваль музичного мистецтва „Віртуози” у Львові. На відкритті фестивалю, було представлено програму „Гала Верді”, складену з оперних увертюр, арій та дуетів геніального італійця, які виконували симфонічний оркестр Львівської філармонії та солісти С. Соловій (сопрано) і В. Садовський (тенор) [19].

Ювілей Дж. Верді активізував музичне життя у регіонах нашої держави, зробив його більш насиченим та яскравим. Зокрема, визначною подією для Вінниці стала прем'єра „Реквієму” Дж. Верді на сцені Вінницького музично-драматичного театру імені М. Садовського. На честь 200-річчя від дня народження всесвітньо відомого композитора цей проект організували для вінничан департамент культури Вінницької міської ради та партнер проекту С. Кудлаєнко. До Вінниці було запрошено артистів зі Львівської області.

На вінницьку сцену вийшли співаки Галицького академічного хору, камерного хору „Глорія” та музиканти академічного симфонічного оркестру Львівської державної філармонії – загалом більше сотні виконавців. Сольні партії блискуче виконували солісти Львівського національного академічного театру опери та балету імені С. Крушельницької заслужена артистка України С. Мамчур (драматичне сопрано) та Т. Вахновська (меццо-сопрано), соліст Астраханського державного театру опери і балету Р. Корен (тенор) та соліст Королівського оперного театру Данії Пер-Андерс Гедлюнд (бас).

„Реквієм” Дж. Верді – один з найскладніших для виконання творів. Він вражає глибиною, динамікою та драматизмом. Композитор широко використовує в „Реквіємі” енергійні ритми, піднесені мелодії й драматичні контрасти, щоб виразити сильні емоції. Мужня героїка, гнівний протест, глибокі страждання, просвітлений ліризм та пристрасна мрія про щастя знайшли втілення у звучанні твору. Цей монументальний музичний твір у чудовому виконанні справжніх майстрів вразив вінницьку публіку. Тривалі бурхливі оплески довго не вщухали. Вечір став справжньою насолодою для шанувальників класики. У пресі зазначалося, що подібні музичні події є

ключовими в мистецькому житті міста, вони формують його ауру та створюють незабутню атмосферу духовності [20, 21].

„Нетиповою, безпрецедентною, унікальною для Ужгорода культурною подією; творчим подвигом та мистецьким проривом останніх років”, – називали журналісти прем'єру опери Дж. Верді „Травіата” у виконанні закарпатських артистів та вихідців із Закарпаття, що відбулася на сцені обласної філармонії.

Ідею, яку музиканти виношували роками, вдалося втілити у життя до ювілею геніального композитора. Художніми керівниками проекту стали: диригент Закарпатського симфонічного оркестру О. Короленко, художній керівник Академічного камерного хору „Кантус”, народний артист України Е. Сокач та керівник, балетмейстер-постановник ССТ „Бліц” О. Камінська. Передували постановці опери два концерти в рамках відзначення 200-річчя з дня народження Дж. Верді „Viva Verdi!”, проведені в Ужгороді та Мукачеві.

Як зазначив художній керівник Академічного камерного хору „Кантус” Е. Сокач, „за підсумком уже зробленої справи стало зрозуміло, що в Закарпатті є музиканти, які власними силами можуть втілити таку велику справу... Я переконаний, що такі проекти потрібно вітати, вони засвідчують наш потенціал” [22].

Тож, навіть стислий огляд найбільш характерних заходів, у рамках відзначення 200-річчя від дня народження Дж. Верді в Україні, засвідчує, що вони стали певним етапом у музичному житті нашої держави, сприяли популяризації академічної музики та утвердженню високого рівня майстерності вітчизняних музикантів.

Цікавими та резонансними були і заходи, приурочені до 200-річчя від дня народження Р. Вагнера. Найбільш яскравою подією тут стала постановка опери Р. Вагнера „Летючий голландець” у Донецькому академічному державному театрі опери та балету імені А. Солов'яненка. Це – спільний українсько-німецький творчий проект. У виставі зайнято понад 200 осіб (солісти, хор, оркестр, танцівники, технічні служби), а сам проект обійшовся театру у понад 100 тис. євро. Головні партії виконувала міжнародна вокальна команда – у театрі підготовлено декілька складів акторів.

Підтримка німецької сторони дістала конкретний вираз завдяки запрошенню постановочної групи: режисера з Берліна М. Курочки, сценографів та відеодизайнерів М. Хінрікса і Т. Мьоллера, художника по костюмах Ю. Харттунг. У прем'єрній виставі, яку провів диригент Маріїнського театру (Санкт-Петербург) М. Сінькевич, поряд із українськими виконавцями взяли участь відомі співаки з Німеччини та Австрії: А. Макко – Голландець, В. Фінк – Далланд. Головну жіночу партію Зенти виконала солістка Національної опери України Л. Алексеєва. Однак лівова частка роботи випала колективам і виробничим цехам Донбас-опери: симфонічному оркестру (головний диригент В. Василенко), хору (головний хормейстер Л. Стрельцова), декораційному цеху, пошивній майстерні, а також костюмерам, гримерам і всьому штату театру. У підсумку – у постановці продемонстровано надзвичайно актуальне поєднання музики, вокалу, пластичного і сценічного рішення. Використано всі переваги Донецької опери: висококласний оркестр, хор європейського рівня, бажання та

здатність багато і швидко працювати. Все це справді відповідало кращим європейським стандартам. Етапи втілення проекту висвітлювалися у ЗМІ, на рекламну кампанію була мобілізована вся місцева і столична преса.

Тріумфальний успіх мали і гастролі „Донбас-опери” з виставою „Летючий Голландець” у вересні 2013 року.

Турне було ініційовано Посольством Німеччини в Україні, а генеральним партнером виступала компанія „СКМ”. Унікальну постановку донеччан побачили мешканці Одеси, Львова та Києва. Керівництво „Донбас-опери” доклало чимало зусиль, щоб пристосувати виставу до індивідуальних особливостей сцени й глядацької зали в кожному з оперних театрів цих міст [23, 24, 25].

На думку музичного керівника та головного диригента Донецької опери В. Василенка, гастролі показали, що люди спрагли до справжньої культури. „У нас завжди переаншлаги. Квитки замовляють за 1-3 місяці, з-за кордону люди приїжджають, дізнаються через інтернет і їдуть до України дивитися оперу. Я вважаю, що опера має бути в кожному обласному центрі, а людей „годують” попсою”, – сказав диригент.

В. Василенко також наголосив, що справжнє мистецтво об’єднує країну значно краще за політиків. „Так як приймали нас у Львові – важко згадати де ще так гостинно приймають! Ось вам яскравий приклад, коли політики говорять, що „схід і захід разом”, а ми це втілюємо у життя. І втілюємо вже, повірте, не перший рік. Україна – це одне єдине ціле, просто Україна різна, кожний регіон має свої неповторні особливості. Я вважаю, що опера має бути”, – підкреслив В. Василенко.

Важливо підкреслити, що гастролі „Летючого Голландця” проходили у рамках українсько-німецького культурного проекту, присвяченого саме 200-річчю від дня народження Р. Вагнера [23, 24].

Ювілею славетного німецького композитора було присвячено і низку концертних проектів у різних містах України. Так Національна опера України запрошувала публіку на концерт „Гала-Вагнер”, у якому хор, оркестр і солісти театру виконували арії і фрагменти з опер класика. Два відділення концерту було скомпоновано дуже гармонійно: у першому з них прозвучали більш популярні твори, практично шлягери класичної музики (вступ до третього акту „Лоенгрін”, романс Вольфрама з „Тангейзера” тощо). У другому було представлено третій акт з „Валькірії”.

Гала-концерт продемонстрував, що вокальна майстерність, якою завжди славилися солісти Національної опери в Україні, нікуди не поділася, а колектив театру відповідає найскладнішим музичним вимогам нашого часу [26, 27].

Складну музику Р. Вагнера мала змогу оцінити і харківська публіка. До ювілею композитора Харківська опера підготувала програму під назвою „Магічний космос Ріхарда Вагнера” [26].

Концерт „Всесвіт Вагнера” став знаковою подією для шанувальників класики в Одесі. За словами головного диригента Одеського національного академічного театру опери та балету О. Самоїле, цей вечір допоміг визначитися, чи готова наша публіка до сприйняття величної музики німецького композитора.

Програму було складено таким чином, щоб дати слухачам можливість відчутти смак музики класика. У концерті пролунали уривки з „Летючого голландця”, „Валькірії”, „Трістана та Ізольди”, „Лоенгіна”, „Нюрнберзьких мейстензінгерів”, „Тангейзера” у виконанні оркестру, хору та солістів театру – лауреата міжнародних конкурсів Н. Павленко (сопрано) та заслуженого артиста України В. Матюшкіна (баритон). Зала Одеської опери була повна, й по тому, як публіка реагувала на музику, стало зрозуміло: можна братися до більших творів, хоча це потребує додаткових зусиль з боку творчої трупі театру. Зважаючи на те, що музика Р. Вагнера зазвучала в театрі вперше, починаючи з 1933 року, слухачі дістали величезну насолоду і наповнилися переможною силою вагнерівської музики [28].

Великий органний концерт „Ріхард Вагнер у Львові”, було присвячено не лише 200-річчю з дня народження оперного реформатора, а й 20-річчю заснування Львівського Товариства Ріхарда Вагнера. У програмі звучали транскрипції фрагментів із опер Р. Вагнера і музика для органа львівського композитора Б. Котюка. Він є співзасновником і директором першого в Україні Львівського Товариства Ріхарда Вагнера. Публіка, зокрема, почула вступ до 3 дії опери „Лоенгіна”, Пісню Стернового з опери „Летючий голландець”, Урочисту ходу рицарів Граалю з опери „Парсіфаль” тощо [29].

Музика Вагнера звучала у Львові і на XXXII Міжнародному фестивалі музичного мистецтва „Віртуози”. Цей захід, як вже зазначалося, було присвячено ювілею Дж. Верді, але тут було організовано й програму на вшанування 200-річчя з дня народження Р. Вагнера – „Гала Вагнер”, участь у якій брали солістка Німецької опери на Рейні в Дюссельдорфі Н. Ковальова та молодіжний академічний симфонічний оркестр „INSO-Львів” [19].

У пресі наголошували, що виконання творів Вагнера вимагає значної майстерності, тож численні заходи, присвячені ювілею композитора, у черговий раз засвідчили високу професійну майстерність вітчизняних виконавців.

Світова музична спільнота широко відзначала і ювілей славетних італійських і французьких композиторів XXVIII ст.: 270 років від дня народження одного з фундаторів жанру класичного концерту, італійця Л. Боккеріні, 345 років – французького „короля клавесина” Ф. Куперена, 335 років – автора славнозвісного циклу „Пори року”, італійського композитора В. Вівальді. З цієї нагоди Національний портал академічної музики „Music-review Ukraine” ініціював проведення в містах України (Івано-Франківськ, Тернопіль, Черкаси, Чернівці, Житомир, Київ, Львів) ювілейного концертного туру для вшанування видатних митців епохи Бароко і Класицизму.

Серед розмаїття творчості Л. Боккеріні Ф. Куперена і А. Вівальді особливе місце посідають твори для віолончелі. Саме тому в основі програми мистецького проекту, що має назву „Віолончельна пектораль” прозвучали знакові твори – концерти для віолончелі з оркестром Л. Боккеріні і Ф. Куперена. А справжнім одкровенням стало виконання Концерту для двох віолончелей з оркестром А. Вівальді. До мистецького проекту було запрошено відомих українських віолончелістів львів'янина Я. Мигаля і киянина О. Пірієва. Цікаво, що ці солісти уособлюють не тільки різні виконавські віолончельні

школи, а й представляють два покоління які об'єдналися у колі проекту „Віолончельна пектораль”. У пресі мистецький проект „Віолончельна пектораль” назвали яскравою демонстрацією багатства багатівікової музичної культури Світу, а також відзначили, що захід „надав нового етапу в розвитку справжнього мистецького діалогу між Виконавцем і Слухачем” [30, 31].

У каскаді світових музичних ювілеїв урочистості з нагоди 140-річчя від дня народження С. Рахманінова набули в Україні особливого розмаху. Ювілею композитора присвячувався Міжнародний музичний фестиваль „Київська весна”. Творчому спадку С. Рахманінова тут присвятили п'ять концертів. А у Чернігові проходив Міжнародний фестиваль класичної музики „Сіверські музичні вечори”, повністю присвячений творчості С. Рахманінова (засновником форуму є М. Сукач, головний диригент Чернігівського симфонічного оркестру „Філармонія”). Почесним гостем фестивалю став О. Єрмаков – директор музею Рахманінова у с. Іванівка Тамбовської області, людина, яка підняла маєток композитора з руїн. Символічно, що „Сіверські музичні вечори” фінішували 2 квітня, у день народження С. Рахманінова, виконанням першого і останнього опусів класика – Концерту № 1 для фортепіано з оркестром і „Симфонічних танців” (соліст В. Руденко, Росія).

До ювілейних заходів, присвячених С. Рахманінову, долучився і Харків, де проводиться традиційний Міжнародний фестиваль-конкурс „С. Рахманінов та українська культура”. Започаткований 1998 року, Рахманіновський фестиваль нині має міжнародний розголос. У 2004 році форум внесено у Всесвітній реєстр Рахманіновських фестивалів та прийнято до складу Всесвітнього Рахманіновського товариства, штаб-квартира якого знаходиться у Лондоні, а президентом є відомий піаніст і диригент В. Ашкеназі, семиразовий володар престижної премії „Греммі” в номінації „Виконання класичної музики”. Саме за його пропозиції Рахманіновський фест Харкова удостоївся честі посісти заслужене місце у світовій спільноті однодумців – своєрідному „фан-клубі” Рахманінова.

Вже сам по собі факт такого „безперервного” тривалого життя фестивалю, присвяченого класику, в наші, фінансово нестабільні часи, свідчить про його життєздатність і актуальність. Нині форум употужнився низкою непересічних „дочірніх” імпрез. Це — щорічні Міжнародні конкурси вокалістів імені Івана Алчевського та „Алчевський-дебют”, міжнародні науково-теоретичні симпозіуми „С. Рахманінов: на зламі століть”, розгорнуті експозиції образотворчих робіт українських майстрів, майстер-класи відомих виконавців тощо. Видано сім випусків збірок наукових праць, які збагатили світову музикознавчу думку у сфері вивчення феномена творчості С. Рахманінова.

Концертні виступи в рамках фестивалю професорів Андрія Писарева, Олександра Гіндіна, Павла Нерсесьяна, лауреатів міжнародних конкурсів П'єра Корню, Олексія Набіуліна, Вадима Руденка, Ігоря Четусєва та інших піаністів сформували яскравий „ландшафт” самобутніх інтерпретацій фортепіанних опусів Рахманінова.

Паралельно в межах щорічних Рахманіновських фестивалів відбуваються наукові симпозиуми, в яких брали участь відомі вчені з Росії, Естонії, Нідерландів, Німеччини, Канади, Молдови, Франції, Японії, США.

Основний акцент Рахманіновського фесту, присвяченого 140-річчю композитора, було зроблено на презентації програм із фортепіанної музики. На концерті-відкритті VII Міжнародного конкурсу вокалістів імені І. Алчевського „Алчевський-дебют” виступили члени журі: почесний голова журі – народний артист Естонії, соліст Національного театру опери та балету „Естонія”, професор Естонської академії музики Маті Пальм, співголова журі — народний артист України, професор НМАУ ім. П. Чайковського Олександр Востряков, а також члени журі — народний артист Югославії, соліст оперного театру „Нові-Сад” (Сербія) Браніслав Ятич, призер II конкурсу „Алчевський-дебют”, соліст Харківської опери Сергій Замицький.

День народження композитора, 2 квітня, відомий російський піаніст, професор Московської консерваторії А. Писарев відзначив виконанням шедеврів класика — Другого фортепіанного концерту та Рапсодії на тему Паганіні. Саме цьому виконавцю було надано почесне право відкривати перший концерт Рахманіновського фесту 1998 року.

Несподівану образно-тематичну „модуляцію” у джазову сферу здійснила програма концерту під назвою „С. Рахманінов та фольк-поп-джаз”, окрасою якої став Парад ансамблів народних музичних інструментів під керуванням професора Ігоря Снедкова. В цей же вечір темброву мозаїку концерту урізноманітнили виступи арфістки Іріади Побережної (США), піаніста Ільдара Ханнанова (США) та органіста Станіслава Калініна (Україна).

У концертній програмі лауреата міжнародних конкурсів Дмитра Оніщенка звучали Музичні моменти та Варіації на тему Кореллі С. Рахманінова.

У пресі наголошувалося, що, такий різноманітний й змістовний фестиваль, присвячений ювілею С. Рахманінова, сприяв поглибленому суспільному усвідомленню воістину неосяжного художнього універсуму геніального митця [32].

100-річчю польського композитора В. Лютославського у 2013 році було присвячено фестиваль „Donbass modern music art” у Донецьку, який критики називали першим у Східній Україні фестивалем сучасної музики.

До ювілею підготували „Малу сюїту”, „Фортепіанний оркестр”, „Книга для оркестру”, „Співи-квіти та співи-казки”. На сцені Донецької філармонії донецький оркестр грав під керівництвом польського диригента Р. Реваковича (соло – Й. Фрешер, фортепіано – Б. Білінська). А на сцені „Донбас Опері” відбувалися симфонічні прем’єри українських та закордонних композиторів.

„Ми сподіваємося, що цей і наступний фестивалі зможуть стати іміджевими для Донецька. Адже він відкриває великі перспективи та хороші мистецькі основи. Цього року задіяно все, що маємо в місті, – найкращі зали, найкращі колективи, щоб показати нашим гостям, що в нас є щось інше, щось прекрасніше, ніж те, про що говорять останнім часом про Донецьк. Ми змінюватимемо концертні майданчики, проводитимемо музичні вечори в

незвичайних місцях, зокрема на природі, щоб показати не тільки велич музики, а й велич природи”, – підкреслив засновник фестивалю, композитор Є. Петриченко [33].

До заходів, присвячених ювілеям композиторів, можна з повним правом віднести і проекти, приурочені до ювілею музичних творів. Так, під знаком 100-річчя першої постановки балету І. Стравінського „Весна священна” проходив у Волинській області X Міжнародний музичний фестиваль „Стравінський та Україна”, організований Міністерством культури України, обласним управлінням культури, обласною філармонією та Волинським осередком Національної спілки композиторів України.

Родзинкою заходу став вечір балетів на сцені Волинського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка, у рамках якого актори з Харківського національного академічного театру опери і балету ім. М. Лисенка представили балетні постановки „Весни священної” та „Жарптиці”. Виступ артистів Харківського національного академічного театру опери та балету ім. М. Лисенка завершився тріумфом. Переповнений зал стоячи під вигуки „браво”, „молодці” і шалені оплески чверть години не відпускав їх зі сцени. Музику до „Весни священної” І. Стравінський починав писати саме в Устилузі, а прем’єра балету відбулася у Парижі, у театрі Єлисейських полів. Тому закономірно, що, відкриваючи фестиваль, голова Волинської обласної ради В. Войтович висловив сподівання, аби балет на луцькій сцені мав успіх не менший, ніж на паризькій [34, 35, 36].

Про особливу важливість заходів, присвячених ювілеям українських та закордонних композиторів свідчить і проведення міжнародної науково-практичної конференції „Оперні реформи минулого і сучасності” у Національній музичній академії України ім. П. Чайковського. Конференцію якраз і було присвячено найбільш резонансним ювілейним датам.

Розмову музикознавці зосередили навколо таких унікальних постатей в історії оперного мистецтва як Ріхард Вагнер і Джузеппе Верді. Конференція у Києві розпочалася концертом Національного ансамблю солістів „Київська камерата”. Поряд із двома творами Р. Вагнера — вокальним циклом на вірші Матільди Везендонк, нову оркестрову редакцію якого зробив наш видатний композитор Є. Станкович, та „Зігфрід-ідилією” — прозвучали твори молодих українських композиторів О. Войтенка, В. Вишинського, М. Шалигіна та О. Ретинського. Всі четверо є активними членами Київського Вагнерівського товариства і вагнерівськими стипендіатами, яким випала честь відвідати всесвітньо відомий оперний фестиваль у центрі пропаганди творчості великого оперного реформатора — у місті Байройті.

Серед ювілярів року, яким було присвячено конференцію, — імена Сергія Рахманінова, а також двох українських митців різних поколінь, діяльність яких на ниві оперного мистецтва стала дійсно реформаторською. Це Семен Гулак-Артемівський, який народився в один рік з Р. Вагнером і Дж. Верді. У програму конференції увійшла вистава оперної студії Національної музичної академії за твором С. Гулака-Артемівського у постановці корифея українського оперного мистецтва, видатного співака і режисера Д. Гнатюка. У вступному

слові до вистави Дмитро Михайлович розповів, що „Запорожець за Дунаєм” супроводжує його протягом всього творчого шляху, починаючи із найперших кроків як майбутнього співака, через численні виступи у партії Султана на столичній сцені і до здійснених ним різних режисерських втілень опери.

Наймолодший із п'ятірки відзначених під час конференції ювілярів року – унікальний музикант, „сонячний маестро”, як влучно охрестили українського диригента прихильники його непересічного таланту, Стефан Турчак. Чверть віку він не дожив до свого 75-річчя, яке відзначалося 2013 року. До цієї пам'ятної дати видавництво „Либідь” випустило монографію ректора Національної музичної академії України В. Рожка, присвячену видатному диригенту. Наукові доповіді, що прозвучали на конференції, не тільки підбили підсумок відзначенню в Україні ювілеїв композиторів, але й черговий раз підкреслили невід'ємний взаємозв'язок між українською та світовою музичною класикою. [13].

Тож, завершуючи розмову про заходи, присвячені ювілеям видатних українських та світових композиторів, слід зазначити, що завдяки таким проектам музичне мистецтво в нашій країні не стоїть на місці, українці можуть пишатися своїми музикантами, а світ пізнає і поважає Україну як країну, в якій цінують, підтримують і розвивають мистецтво.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Швед М. Б. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики / Швед М. Б. – Львів : СПОЛОМ, 2010. – С. 39 – 40.
2. Москалець О. Марія Стеф'юк: „Український музичний спадок безмежний...” / Москалець О. // <http://mr.co.ua/mr/mr.nsf/0/43C957D861001B85C2257CF600216199?OpenDocument>
3. Про відзначення 200-річчя з дня народження Семена Гулака-Артемівського : Постанова Верхов. Ради України від 16 трав. 2013 р. № 257-VII // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/257-vii>
4. Сьогодні 200-річчя з дня народження Семена Гулака-Артемівського / Інф. // <http://ridna.ua/2013/02/sohodni-200-richchya-z-dnya-narodzhennya-semena-hulaka-artemovskoho/>
5. Поліщук Т. Дебют тріо басів / Поліщук Т. // День. – 2013. – 27 лют.
6. У Стрию вшанували пам'ять Остапа Нижанківського / Інф. // http://dobreserce.com/index.php?option=com_content&view=article&id=497:2013-01-25-19-02-48&catid=1:2011-07-03-20-07-57&Itemid=2
7. „Дні музики Мирослава Скорика” в столиці / Інф. // Хрещатик. – 2013. – 3 верес.
8. Катаєва М. У Києві відсвяткують ювілей Мирослава Скорика / Катаєва М. // Хрещатик. – 2013. – 10 верес.

9. Ільєнко Л. Фестиваль Мирослава Скорика: від „Тіней” до „Мойсея” / Ільєнко Л. // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – 7–13 верес. – С. 14.
10. Олтаржевська Л. Повелитель музики. / Олтаржевська Л. // Україна молода. – 2013. – 17 верес.
11. Поліщук Т. „Композитор-професіонал повинен уміти писати все!” / Поліщук Т. // <http://m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/97F51B9C9EEF841F8C2257BE300341B14?OpenDocument>
12. Поліщук Т. „Камерний світ Мирослава Скорика” / Поліщук Т. // День. – 2013. – 3 жовт.
13. Черкашина-Губаренко М. Шлях у безсмертя / Черкашина-Губаренко М. // День. – 2013. – 19 лют.
14. Поліщук Т. Ave Verdi! / Поліщук Т. // День. – 2013. – 16 квіт.
15. Пирогов С. Святкування ювілею Джузеппе Верді / Пирогов С. // Демократ. Україна. – 2013. – 9 трав.
16. Поліщук Т. Bravo!.. Верді, „Реквієм” і унікальний гранд-хор / Поліщук Т. // День. – 2013. – 14 трав.
17. Давиденко В. Його музика підкорює красою і могутністю / Давиденко В. // Уряд. кур’єр. – 2013. – 29 жовт.
18. Дацюк Г. Музична вершина / Дацюк Г. // Україна молода. – 2013. – 11–12 жовт.
19. Козирєва Т. „Віртуози” – візитівка Львова / Козирєва Т. // День. – 2013. – 16 трав.
20. Грандіозний „Реквієм” Джузеппе Верді звучав у стінах вінницького театру / Інф. // Вінниц. газ. – 2013. – 6 груд.
21. Вечір величної класики: у Вінниці звучатиме „Реквієм” Джузеппе Верді / Інф. // <http://m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/3736083B3E21842DC2257C280051590F?OpenDocument>
22. Федоришина Л. В Ужгороді покажуть оперу Верді „Травіата” / Федоришина Л. // <http://m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/73A97D7516BC984C C2257C1000672682?OpenDocument>
23. Веремейко Р. „Летючий Голландець” вирушає у турне / Веремейко Р. // День. – 2013. – 29–30 серп.
24. Донбас Опера привезла до Києва «Летючого Голландця» / Інф. // <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25117471.html>
25. Поліщук Т. „Летючий Голландець” вирушить у турне / Поліщук Т. // День. – 2013. – 24–25 трав.
26. Черкашина-Губаренко М. Ріхард Вагнер і його музи / Черкашина-Губаренко М. // День. – 2013. – 22 трав.

27. Петровская Т. В Киеве отметили юбилей Вагнера / Петровская Т. // <http://belcanto.ru/13061001.html>
28. Бабіч Н., Філіппова О. Музичне серце Одеси – опера / Бабіч Н., Філіппова О. // День. – 2013. – 22 січ.
29. Концерт „Ріхард Вагнер у Львові” / Інф. // <http://m.20minut.ua/Novyny-Ternopolya/podii/kontsert-rihard-vagner-u-lvovi-vidbudetsya-22-travnya-10276871.html>
30. Віолончельна пектораль / Інф. // Демократ. Україна. – 2013. – 15 берез.
31. Беляєва М. У філармонії лунатиме рідкісна музика бароко та класицизму / Беляєва М. // Хрещатик. – 2013. – 24 квіт.
32. Семененко Н. Рахманінов та Україна / Семененко Н. // День. – 2013. – 2 квіт.
33. Яковленко К. „Donbass modern music art” / Яковленко К. // День. – 2013. – 14 трав.
34. Малімон Н. Через 100 років балет Стравінського повернувся на малу батьківщину / Малімон Н. // День. – 2013. – 31 трав. – 1 черв.
35. Якименко М. Фестиваль на честь Стравінського / Якименко М. // Голос України. – 2013. – 24 трав.
36. Якименко М. Ювілейна „Весна священна” підняла Луцьк на пуанти / Якименко М. // Голос України. – 2013. – 1 черв.

Матеріал підготував

Бурнашов І. Ю.,
зав. сектору відділу наукового
аналізу і узагальнення інформації

Редагування та комп'ютерне опрацювання ***Н. Нагаєвської***

Підписано до друку 24.07.2014. Обл.-вид. арк. 1,02. Б/т. Зам. 92.
НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278-85-12
